

Felvásárlások a lengyel bankrendszerben Áttekintés

2016. szeptember 25.

MAGYAR NEMZETI BANK

Készítette:

Látta:

Jóváhagyta:

Vezetői összefoglaló

Az utóbbi időben két nagyobb lengyel bank eladása is napirendre került: a Raiffeisen International Bank 2015-ben, a tőkegondokkal küszködő UniCredit pedig 2016 júliusában döntött lengyel leányvállalatának eladásáról. Nagy esély van arra, hogy mindkét ügyletben lengyel állami háttérű szereplők lesznek a „befutók”.

A Raiffeisen érdekltségébe tartozó Raiffeisen Polbank megvételére 2016. szeptember 6-án járt le az ajánlattételi határidő. Sajtóértesülések szerint a piacvezető PKO Bank Polski és a sokkal kisebb Alior Bank adott be ajánlatot, mindkét bank állami háttérű. Az UniCredit leánybankját a szintén állami háttérű PZU biztosítótársaság veheti meg, a felek október végéig megállapodhatnak az árról.

Mindkét tranzakció beleillik a lengyel kormány azon stratégiájába, hogy a külföldiek részesedését a bankszektorban csökkentse. 2008-ban 72%-os szinten „tetőzött” a külföldiek érdekltsége, súlyuk azóta ugyan kb. 61%-ra csökkent, a jegybank elnöke szerint ugyanakkor a 40% körüli szint lenne az ideális.

Amennyiben mindkét ügylet sikerrel jár, a teljes banki eszközállomány fele lengyel kézben lehet majd.

I. Bevezető

A 2015 novemberében hivatalba lépett lengyel konzervatív kormány álláspontja szerint a külföldiek jelenléte több gazdasági ágazatban – így például a bankszektorban, a kiskereskedelemben és a telekommunikációban – túlzott mértékű, ami miatt Lengyelország gazdasága a külföldtől való erős függőség csapdájába került.¹ Egyértelmű cél tehát, hogy folyamatosan csökkenjen a külföldiek részesedése a pénzügyi közvetítő rendszerben és a legnagyobb bankok többségében lengyel kézben legyenek, emellett pedig folytatódjon a lengyel pénzügyi szektor konszolidációja is.²

A fúziók és a felvásárlások szándékát erősíti, hogy a lengyel bankrendszer profitabilitása az utóbbi időszakban csökkent, ami elsődlegesen a nemrég bevezetett bankadónak³ és a lecsökkent kamatbevételeknek⁴ tudható be. A bizonytalanságot tovább növeli az, hogy a kormány a devizaalapú lakáshitel-állomány átstrukturálását tervezi.⁵

Jelenleg két szereplő, az olasz UniCredit érdekltségébe tartozó Bank Pekao és az osztrák Raiffeisen Csoport leányvállalataként működő Raiffeisen Polbank eladása van napirenden.

¹ <https://www.ft.com/content/f717a51e-3227-11e6-bda0-04585c31b153>

² <https://www.ft.com/content/f717a51e-3227-11e6-bda0-04585c31b153>

³ A lengyel parlament 2016 elején fogadta el a bankadót, melynek értelmében a bankoknak és a biztosítótársaságoknak az eszközállományuk 0,44%-ának megfelelő adót kell befizetniük az államkasszába éves szinten.

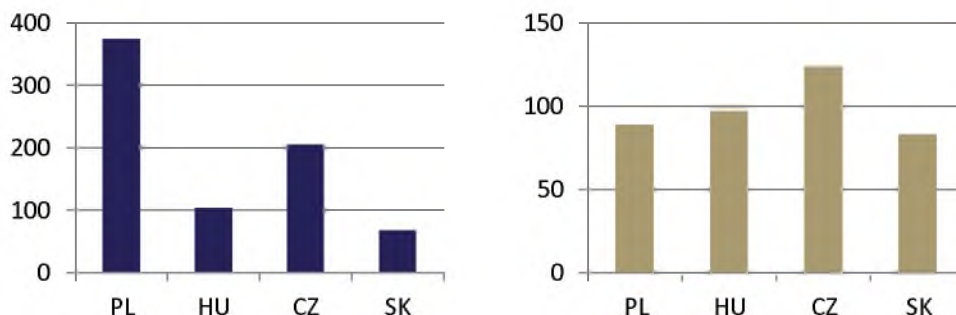
⁴ <http://www.nbp.pl/en/systemfinansowy/fsr201602.pdf>

⁵ <https://www.ft.com/content/78b2aafe-924b-3b7a-9358-8859d35748c2>

II. A lengyel bankrendszer

Eszközállomány és tulajdonosi struktúra

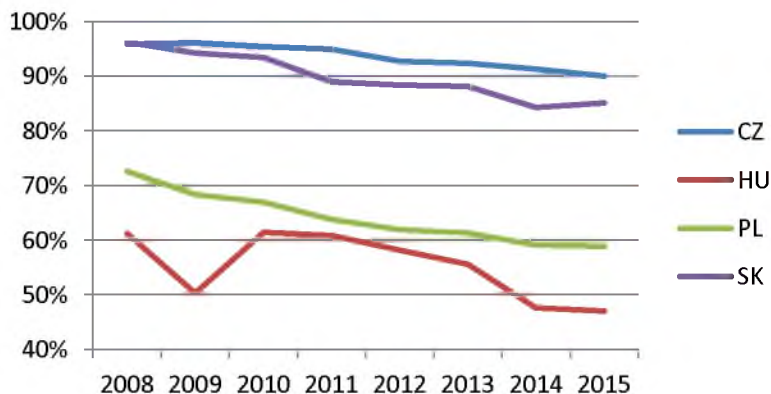
A teljes eszközállomány nagyságát tekintve a lengyel bankszektor a legnagyobb a közép-európai tagállamok között, a GDP-hez mérten ugyanakkor az utolsó előtti helyen áll.⁶ Az alábbi ábra szemlélteti a V4-országok bankszektorainak méretét.

1. ábra – A V4-országok bankrendszerének teljes eszközállománya (balra, milliárd EUR, 2015) és a bankrendszer eszközállományának GDP-hez viszonyított aránya (jobbra, %, 2015) – Forrás: Raiffeisen Research

Csakúgy, mint a többi V4-tagállamban, Lengyelországban is külföldi tulajdonú bankok kezében van a banki eszközök többsége, ez az arány ugyanakkor valamivel kisebb, mint a régió átlaga. Jelenleg a közép-európai országok (a V4-ek és Szlovénia) banki eszközállományának 70%-a van régió kívüli szereplők kezében. Ez az arány 62%-ra csökken akkor, ha a régió több országában szintén aktív OTP-t mindenhol helyi szereplőnek tekintjük, s így kivesszük a számításból.

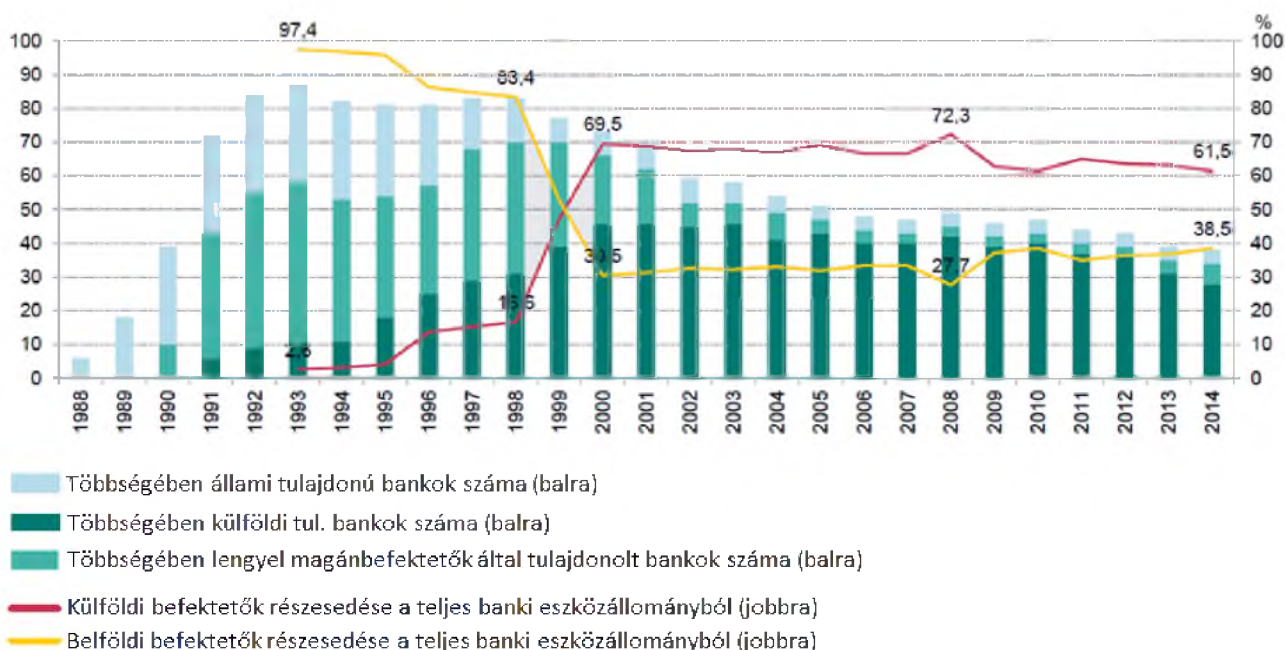
Különösen Csehország és Szlovákia esetében szembeűnő az erőteljes külföldi szerepvállalás. A cseheknél a teljes banki eszközállomány 90%-a, míg a szlovákoknál 85%-a van külföldi kézben (lásd: 2. ábra).⁷

2. ábra – Külföldi tulajdon aránya az egyes országok bankrendszerében (a teljes eszközállomány %-ában) – Forrás: EKB

⁶ http://www.rbinternational.com/eBusiness/services/resources/media/829189266947841370-829189181316930732_829602947997338151_829603177241218127-1164075872827402397-1-2-EN.pdf

⁷ http://www.rbinternational.com/eBusiness/services/resources/media/829189266947841370-829189181316930732_829602947997338151_829603177241218127-1164075872827402397-1-2-EN.pdf

3. ábra - A lengyel bankrendszer tulajdonosi szerkezete – Forrás: *Financial System Development Report 2014*⁸

A 3. ábrán nyomon követhető, hogy a külföldi tulajdonú pénzügyi intézmények aránya Lengyelországban 1998 és 2000 között, a privatizáció során beáramló külföldi tőke révén nőtt meg.⁹ A pénzügyi válság nyomán viszont ellenkezőjére fordult a tendencia: mind a külföldi tulajdonú bankok száma, mind pedig az általuk birtokolt eszközök aránya csökkent – a 2008-as 72,3%-os szintről 2014 végére 61,5%-ra esett vissza.

A meghatározó bankok

A lengyel bankrendszer sokszereplős: 2014 végén 64 kereskedelmi bank működött az országban, de ez a szám magában foglalta a hitelszövetkezetek fiókjait (28 db) is. A legnagyobb 5 bank 52,7%-os piaci részesedéssel rendelkezik az összes banki eszköz tekintetében. Összehasonlításképp érdemes megjegyezni, hogy ez az arány Magyarországon alacsonyabb (48,4%), Csehországban (63,3%) és Szlovákiában (71%) viszont lényegesen magasabb.¹⁰

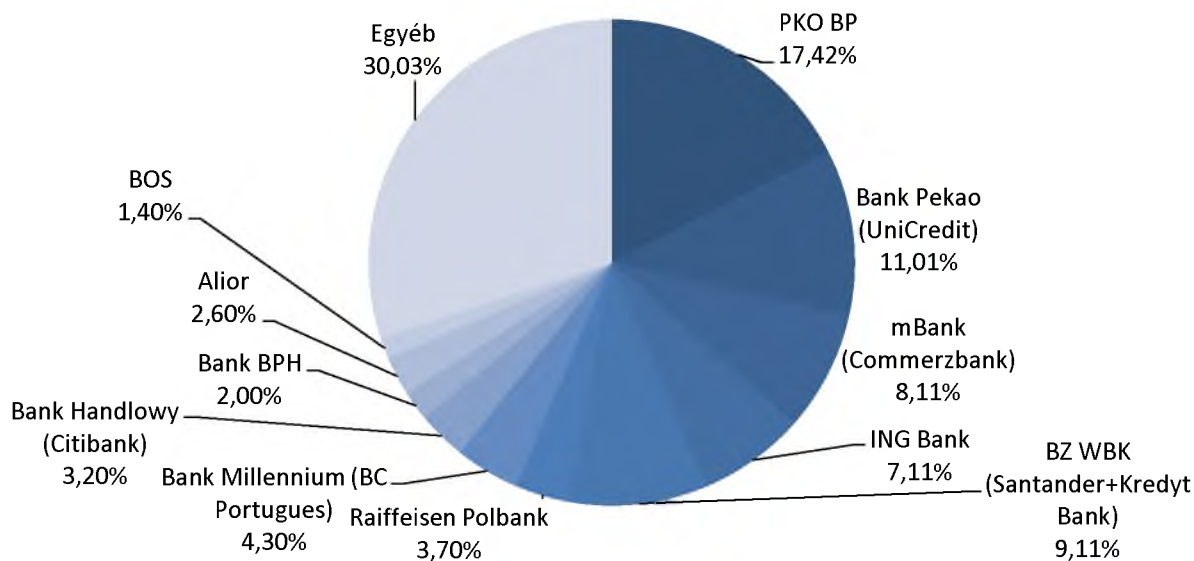
Az alábbi ábra a lengyel bankszektor szereplőit tekinti át. Jól látható, hogy egyik pénzügyi intézmény részesedése sem haladja meg a 20%-os szintet és 10% feletti súllyal is csak két szereplő bír: a részben állami tulajdonú PKO Bank Polski (29,43%-kal¹¹) és az olasz UniCredit érdekeltségébe tartozó Bank Pekao (11%).

⁸ <http://www.nbp.pl/en/systemfinansowy/fsr201602.pdf>

⁹ http://www.nbp.pl/en/systemfinansowy/fsd_2014.pdf

¹⁰ http://www.rbinternational.com/eBusiness/services/resources/media/829189266947841370-829189181316930732_829602947997338151_829603177241218127-1164075872827402397-1-2-EN.pdf

¹¹ <http://www.pkobp.pl/pkobppl-en/investor-relations/shareholders/?wid=2211410383385007104&zanpid=2211410383385007104>

4. ábra – A legnagyobb lengyel bankok piaci részesedése (a teljes banki eszközállomány %-a) – Forrás: Raiffeisen Research

A lengyel bankrendszer optimális tulajdonosi struktúrája

Mind a lengyel kormány, mind pedig a jegybank azon az állásponton van, hogy a külföldi érdekeltségű bankok súlyát a bankrendszerben csökkenteni kell. Mateusz Morawiecki miniszterelnök-helyettes és fejlesztési miniszter – valamint más vezető kormánytagok – nyilatkozatai szerint is a kormány célja az, hogy a bankrendszer többségben lengyel kézbe kerüljön.¹² Jarosław Gowin tudományos és felsőoktatási miniszter szerint „ki kell használni”, hogy néhány külföldi anyabank problémákkal küzd és lépéseket kell tenni annak érdekében, hogy lengyelországi érdekeltségeik újra hazai tulajdonba kerüljenek.¹³

A lengyel jegybank elnöke, Adam Glapiński is úgy véli, hogy a 60% feletti külföldi részesedés túl magas. Ideális állapotnak azt tekintené, ha a bankrendszer 60%-a lengyel érdekeltségű lenne és csak 40% maradna külföldi kézben.¹⁴

A Capital Strategy (CS) lengyel tanácsadó cég 2012-ben elvégzett egy vizsgálatot, amely a lengyel pénzügyi rendszer optimális struktúrájára vonatkozott. A vizsgálat eredményeképp arra a megállapításra jutottak, hogy a nagyarányú külföldi tulajdonrész jobbra a kisebb európai gazdaságokra jellemző, Lengyelország viszont már nem tartozik ebbe a kategóriába, hiszen 2015-ben az Európai Unió 9. legnagyobb gazdasága volt.¹⁵ Fontos azonban megjegyezni, hogy más a helyzet, ha az egy főre jutó, vásárlóerő-paritáson mért GDP-t nézzük. Lengyelország ebben a tekintetben sokkal gyengébben teljesít, a 2015-ös adatok alapján az EU átlagának mindössze 69%-án áll.¹⁶

¹² <https://www.ft.com/content/f717a51e-3227-11e6-bda0-04585c31b153>

¹³ <https://www.ft.com/content/57b26cae-348c-11e6-ad39-3fee5ffe5b5b>

¹⁴ <http://www.reuters.com/article/poland-banks-glapiński-idUSW8N14W00H>

¹⁵ Forrás: Eurostat

¹⁶ Forrás: Eurostat

A CS rámutatott arra is, hogy az összes nagyobb EU-tagállamban olyan bankok dominálják a pénzügyi szektort, amelyek esetében a döntéshozatal helyben történik. Ezenkívül a magas külföldi részarány – csakúgy, mint a többi posztkommunista tagállamban – nem a „természetes” felvásárlási folyamatoknak és piaci tendenciáknak köszönhető, hanem a '90-es években lezajlott privatizációs tevékenység eredménye. A magánosítás során az országba vonzott stratégiai befektetők hozzájárultak a lengyel bankrendszer gyors modernizációjához, fejlesztéséhez és ezáltal a lengyel gazdaság növekedéséhez is, jelenleg viszont már nincs szükség arra, hogy a Lengyelországban működő bankok menedzsmentjét külföldi szereplők kontrollálják.

A tanácsadó cég szerint a 2009-2010-es válság során is bebizonyosodott, hogy a Lengyelországban működő külföldi bankok a hazai bankrendszer és gazdaság problémái miatt korlátozták a lengyel hitelezési tevékenységüket annak ellenére, hogy a lengyel gazdaság a többi EU-tagállamhoz képest sokkal kevésbé érezte meg a válságot.

A CS által elképzelt optimális tulajdonosi struktúrát az alábbi táblázat foglalja össze. Az ábrán is látható, hogy a tanácsadó 5-10 százalékponttal alacsonyabb külföldi részesedést tart optimálisnak, mint a jegybankelnök által említett 40%.

Bank típusa	Részesedés a bankszektor teljes eszközállományából	
	2012-ben	Cél 2022-re
Külföldi bankcsoportok leányvállalatai	69%	30-35%
Bankok, amelyeket közvetlenül az állam kontrollál	20%	maximum 25%
Egyéb bankok	5%	34-42%
Szövetkezeti bankok	6%	6-8%

Forrás: Capital Strategy

1. táblázat – Az optimális tulajdonosi szerkezet a lengyel bankszektorban

III. Jelenlegi felvásárlási kísérletek

A lengyel kormányzat kísérletei a bankrendszer hazai befolyásának növelésére eddig is eredményesek voltak. A 2008-as „csúcshoz” képest mintegy 10 százalékponttal csökkent a külföldi érdekeltég aránya, s az utóbbi néhány évben is folytatódott ez a tendencia.

2014-ben a PKO Bank 2,64 milliárd zlotyért vásárolta meg a svéd Nordea Bank AB lengyel érdekeltségét.¹⁷ A részben állami tulajdonú PZU biztosítótársaság (amelyben az állam részesedése 34,44%) pedig 2015-ben belépett a banki piacra is, ahol az Alior Bankban szerzett 25%-os részesedést azzal a céllal, hogy a jelenleg a 10. legnagyobb szereplő bekerüljön a „top 5” pénzügyi intézmény közé.¹⁸

Az Alior gyorsan el is kezdte a bővülést, 2016. március 31-én zárta le a tárgyalásokat a GE Capital

¹⁷ <http://www.bloomberg.com/news/articles/2013-06-12/nordea-sells-its-polish-units-to-pko-bank-for-694-million-euros>

¹⁸ <http://www.thenews.pl/1/12/Artykul/208686,PZU-buys-25-share-in-Alior-Bank>

Csoport érdekeltségébe tartozó Bank BPH megvásárlásáról. A tranzakció a BPH svájcifrank-alapú lakáshitel-portfólióját nem érinti, az 1,22 milliárd zlotys ügylet várhatóan még az ősz folyamán lezárul.

Jelenleg két nagy tranzakció zajlik a lengyel bankszektorban. Az osztrák Raiffeisen és az olasz UniCredit is meg kíván válni lengyelországi érdekeltségeitől és mindkét esetben az államhoz közelálló pénzügyi szereplők tűnnek a „befutónak”. Amennyiben sikerrel zárulna mindkét tranzakció, lényegesen növekedne a hazai befolyás a lengyel bankszektorban, hiszen a külföldiek részesedése az összes banki eszközállományból 50% körüli szintre csökkenne.¹⁹

Raiffeisen Polbank

Az osztrák Raiffeisen Bank International AG 2015. február 9-én bejelentette²⁰, hogy el kívánja adni lengyel leányvállalatát. Az osztrák cég, mint külföldi szereplő, az elsők között jelent meg a lengyel piacon, 1991-ben alapította meg lengyel leányvállalatát. A lengyel Raiffeisen 2012-ben olvadt össze a Polbankkal, ekkor jött létre jelenlegi formájában a Raiffeisen Polbank, amely 3,7%-os részesedéssel rendelkezik a lengyel piacon.²¹

A lengyel pénzügyi felügyelet (KNF) az eladás előtt arra kötelezte az osztrák anyabankot, hogy a lengyel leányvállalat svájcifrank-portfólióját válassza le, így az továbbra is a Raiffeisen Bank International érdekeltségében maradna. A leválasztással a bank eszközállománya 54 milliárd zlotyról 42 milliárdra csökkenne.

Már régóta tudott, hogy a részben állami kézben lévő PKO Bank Polski ajánlatot kíván tenni a Raiffeisen Polbankra²², ugyanakkor sajtóértesülések szerint a sokkal kisebb Alior is szemet vetett a Raiffeisen lengyel leánybankjára, amely mögött – mint bemutatásra került – a szintén részben állami tulajdonú PZU biztosítótársaság áll. Az azonban még nem tisztázott, hogy a szeptember 6-i határidőig csak ez a két ajánlat érkezett-e be, mert korábban a spanyol Banco Santander, a francia BNP Paribas és a holland ING neve is elhangzott a potenciális vásárlók között.

Elemzők számításai alapján a Raiffeisen Polbank – a veszteséges svájcifrank-portfólió nélkül – legfeljebb 1 milliárd eurót érhet. Sajtóinformációk szerint ugyanakkor mindkét ajánlattevő bank kevesebbet fizetne az osztrák leányvállalatért.²³

A PKO BP kedvezőbb helyzetben van, mert saját erőből is végre tudná hajtani a tranzakciót. Már tavaly lezárult a Nordea Bank akvizíciója, ezért tartalékai elegendőek lehetnek. Ugyanakkor az Alior Bank 2016 tavaszán döntött a Bank BPH megvásárlásáról, ezért egy további ügyletkezésre lenne szüksége, aminek egyik lehetséges forrása a fő részvényes PZU biztosítótársaság lehetne. A cég azonban az UniCredit lengyel érdekeltségének megvásárlásáról is tárgyal, így kérdéses, hogy mennyi tőkéje állna rendelkezésre az Alior-tranzakció finanszírozására

¹⁹ <https://www.ft.com/content/e417aee6-75c0-11e6-bf48-b372cdb1043a>

²⁰ <http://www.reuters.com/article/raiffeisen-results-restructuring-idUSL5NOVJ4LX20150209>

²¹ <https://thebanks.eu/banks/17238>

²² <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-06-14/pko-said-to-plan-bid-for-raiffeisen-s-polish-unit-this-month>

²³ <https://www.ft.com/content/e417aee6-75c0-11e6-bf48-b372cdb1043a>

Bank Pekao

2016 júliusában az UniCredit olasz anyacég mintegy 800 millió euróért már megvált a lengyel Bank Pekaoban lévő 10%-os részesedésétől; a tranzakciót követően 40,1%-os tulajdonrésze maradt a leányvállalatban. A tulajdonrész azonban nem lengyel kézbe került: értesülések szerint a részvényt nagy részét olyan nemzetközi alapok vették meg, amelyek nem aktívak Lengyelországban.²⁴

Július végén azonban Jean-Pierre Mustier, az UniCredit Csoport júniusban kinevezett vezérigazgatója úgy nyilatkozott, hogy az olasz bankcsoport teljesen kivonulhat a lengyel piacról, mivel a Bank Pekao értékesítésével részben kipótolhatja a bankcsoport tőkehiányát. Már az esetleges eladásról szóló spekulációs pletykákra is 6,6%-os erősödéssel reagált az UniCredit részvényárfolyama. Az Equita jelentése szerint a Pekao-részesedés eladása az olasz bankcsoport tőkemegfelelési mutatójának (CET1) 100 bázispontos erősödését, s ennek következtében egy esetleges 2017-es tőkeemelés összegének csökkenését eredményezhetné. A művelet ugyanakkor 10%-kal csökkentheti az UniCredit nyereségét.²⁵

Az ügyletben a PZU biztosítótársaság lehet a „befutó”, amely az Alior Bank megvásárlása révén már amúgy is elkezdte kiépíteni jelenlétét a bankszektorban. A legnagyobb piaci részesedéssel rendelkező, állami háttérű PKO Bank Polski, mint felvásárló azért sem jöhet szóba, mert a Bank Pekao a második legnagyobb szereplő a piacon, s a két cég összeolvadása Morawiecki miniszterelnök-helyettes szerint a piaci verseny szempontjából aggályos lenne.²⁶

A felek közötti tárgyalások folyamatban vannak, a tárgyalópartnerek - sajtóértesülések szerint - bíznak abban, hogy október végéig megállapodhatnak. A legfontosabb tisztázandó kérdés most már csak az ár. Az UniCredit 40,1%-os részesedése 13,3 milliárd zlotyt, azaz kb. 3,1 milliárd eurót ér a varsói tőzsdén. A lengyelek maximum 3 milliárd eurót fizetnének, az UniCredit vezetősége viszont 3,5 milliárd euró körüli összeget tartana elfogadható vételárnak.²⁷ A PZU egyébként a Lengyel Fejlesztési Alap segítségével ütné nyélbe a tranzakciót.

²⁴ <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-07-13/pekao-slumps-as-unicredit-sale-spurs-talk-of-re-polonization>

²⁵ <http://www.ilsole24ore.com/art/finanza-e-mercati/2016-08-24/unicredit-valuta-cessione-bank-pekao-o-pioneer-083612.shtml?uuiid=AD17T28>
<http://www.ilsole24ore.com/art/finanza-e-mercati/2016-09-07/unicredit-calo-mentre-cessioni-pioneer-e-pekao-entrano-vivo-113707.shtml?uuiid=ADMbJRGB> <http://www.trend-online.com/ansa/unicredit-bank-pekao-cessione-mediobanca/>

²⁶ <http://www.thenews.pl/1/12/Artykul/261763,italian-UniCredit-sells-minority-stakes-in-Polish-Pekao>

²⁷ <https://www.ft.com/content/3109d0ee-6b9e-11e6-ae5b-a7cc5dd5a28c>